

Volodimir Iščenko: Poricanje očiglednog – ekstremna desnica na Majdanskim protestima

Sa željom da dekonstruišemo liberalne narative koji negiraju ulogu ekstremne desnice i doprinesemo razumevanju interne dinamike koja se razvijala u Ukrajini tokom i nakon Majdana, donosimo tekst prominentnog ukrajinskog sociologa Volodimira Iščenka iz aprila 2018. godine, objavljenog na nezavisnoj analitičkoj platformi [VoxUkraine](#).

Ukrajinski ekstremni nacionalisti ponovo su se našli u centru javnih rasprava nakon nedavnih mitinga ekstremno desničarskih partija i agresivnih javnih nastupa Nacionalne milicije koja je povezana sa azovskom partijom „Nacionalni korpus“. Isto tako, sve su žešći napadi ekstremnih desničara na levičare, feminističke i LGBT aktiviste, kao i na skupove u odbranu ljudska prava.

Još od Majdana, u Ukrajini i većem delu Zapadne javnosti dominantni narativ sistematski umanjuje značaj ovog problema. Tvrdi se da [ukrajinski ekstremni desničari zapravo i nisu „fašisti“ u strogom smislu reči](#), ili da su samo [marionete ukrajinskih oligarha](#) ili [ruske obaveštajne službe](#), ili da su jednostavno [mali i marginalni](#). Od svih ovih narativa koji ih poriču, ova poslednja liberalska verzija nastala je tokom protesta na Majdanu kao [politički motivisan pokušaj](#) da se uzvрати na rusku propagandu koja preuveličava ulogu ekstremne desnice. Isto tako, bio je to pokušaj da se majdanskim događajima da legitimitet pred zapadnom liberalno-progresivnom javnošću. Kasnije, na izborima 2014. godine, loš rezultat partije Svoboda i Desnog sektora bio je nekakav krunski dokaz

da je ekstremna desnica u Ukrajini marginalna. Ovaj narativ poricanja je tada ne samo gurnuo u drugi plan prave razloge svrgavanja Viktora Janukoviča, nego i danas onemogućava ispravno sagledavanje opasnosti koju predstavljaju ekstremni nacionalisti, jer se umanjuje njihova vanparlamentarna moć, njihov kapacitet za nasilje, potencijal za mobilizaciju ljudi na ulicama, povezanost sa sudstvom i policijom, kao i sveukupan uticaj koji imaju na politička dešavanja u Ukrajini.

U ovom tekstu ukratko iznosim rezultate svog nedavnog istraživanja o ulozi ekstremnih nacionalista u protestima na Majdanu. Neophodno je doći do srži tog poricateljskog mita ne samo zbog istine u akademskom smislu, već i da bi se uočili parametri ideološke mobilizacije, koje istraživači u oblasti postsovjetske politike često zanemaruju, iako novi trendovi u ukrajinskom građanskom društvu postaju sve važniji za analizu.

Procena učešća ekstremne desnice u protestima na Majdanu

[Ankete](#) sprovedene u Kijevu među demonstrantima, pokazuju da je na majdanskim protestima bilo vrlo malo članova političkih partija (manje od 15% mereno u svim fazama protesta). Ali te ankete su rađene samo u Kijevu, pa se iz njih ne vidi da je u drugim regionima mobilizacija bila drugačija. Što je još važnije, ovi podaci nam ništa ne govore o konkretnoj ulozi koju su različite grupe imale na majdanskim protestima. Zna se da su široke i raznorodne koalicije tipična odlika mnogih revolucija, i ključna za uspešno svrgavanje vlada. Međutim, postojanje različitosti ne podrazumeva i ravnotežu moći unutar pokreta ili ujednačen doprinos uspehu protestne kampanje. Doprinos ljudi koji su se samo individualno i slučajno priključili velikim skupovima mnogo je manji od učinka organizovanih grupa koje su redovno i sistematski učestvovala u mobilizaciji i koordinaciji aktivnosti tokom Majdana, i koje su održavale infrastrukturu, štatile kampove, napadale policiju, okupirale zgrade državnih institucija.

Jedinstveni podaci o protestima u Ukrajini, koje je sistematski prikupio tim projekta [Podaci o protestima i prinudi u Ukrajini](#) (UPCD), omogućavaju procenu učešća različitih kolektivnih aktera iz koalicije Majdan u protestnim skupovima. Napravili smo sveobuhvatnu bazu podataka o svim protestnim, represivnim i kompromisnim događajima u Ukrajini o kojima su izveštavali uglavnom lokalni online mediji, njih oko 200 ukupno u svim ukrajinskim regionima (область) od oktobra 2009. do decembra 2016. Sistematski smo kodirali vreme, lokaciju, aktere, ciljeve, taktike, pitanja, broj učesnika i druge relevantne varijable za preko 60.000 događaja, što je omogućilo analizu trendova u ukrajinskim protestnim događajima tokom celog perioda vladavine bivšeg predsednika Viktora Janukoviča i tokom nekoliko narednih godina. U istraživanju je korišćena metodologija zasnovana na metodama prikupljanja i analize podataka o protestnim događajima, široko usvojenim u izučavanju društvenih pokreta, što je detaljno opisano u mom članku o proceni učešća krajnje desnice u protestima na Majdanu (Ishchenko 2016b). Temeljna analiza podataka je objavljena u nekoliko članaka (Ishchenko 2018, 2016a, 2011) i citirana u brojnim naučnim radovima, uključujući one čiji su autori istaknuti istraživači u oblasti ukrajinske politike (Vai 2015; Kudelia u pripremi; Onuch 2015; Toal 2017), kao i novinari, aktivisti za ljudska prava i stručnjaci za politiku u Ukrajini i drugim zemljama.

Tim UPCD je izdvojio sve protestne događaje koje su izveli „majdanski aktivisti” (ili akteri slično opisani u medijskim izveštajima), kao i one događaje organizovane u znak podrške zahtevima Majdana (pridruživanje EU, protiv Janukoviča, vlade, Partije regiona, protiv policijskog nasilja a za građanske slobode itd), u periodu od 21. novembra 2013. do 21. februara 2014. Kodiran je ukupno 3.721 događaj tokom protesta na Majdanu.¹[Iz analize su po pravilu isključeni svi događaji koji su kodirani kao „sumnjivi;” tj. gde su izveštaji iz različitih izvora bili previše kontradiktorni ili gde je bilo sumnjivih društvenih ili političkih izjava, na primer u

slučajevima napada nepoznatih ljudi sa nepoznatim namerama. Samo 84 protestna događaja na Majdanu su šifrovana kao sumnjiva, što je nešto više od 2%.] Pod protestnim događajem podrazumevamo svaki oblik iznošenja društvenih ili političkih stavova praćen empirijski dokazivim oblikom fizičke mobilizacije (dakle, ovde ne ulaze kritike koje su samo verbalne prirode) van vlade (dakle, uobičajene svađe u parlamentu nisu uključene) koji se desio na teritoriji Ukrajine sa barem približno poznatim datumom. Svaki događaj je kodiran odvojeno, čak i ako je povezan sa prethodnim događajem. Izuzetak su jedino bili događaji koji se obično dešavaju zajedno. Na primer, skup i blokada puta uz tuču sa policijom kodirani su kao tri odvojena događaja. Dok je marš, koji se završio mitingom, bio kodiran kao jedan događaj, jer je to uobičajen sled događaja. Kodirani su samo oni događaji koji su se prema vestima iz medija već odigrali, a najave protesta nisu bile uključene.

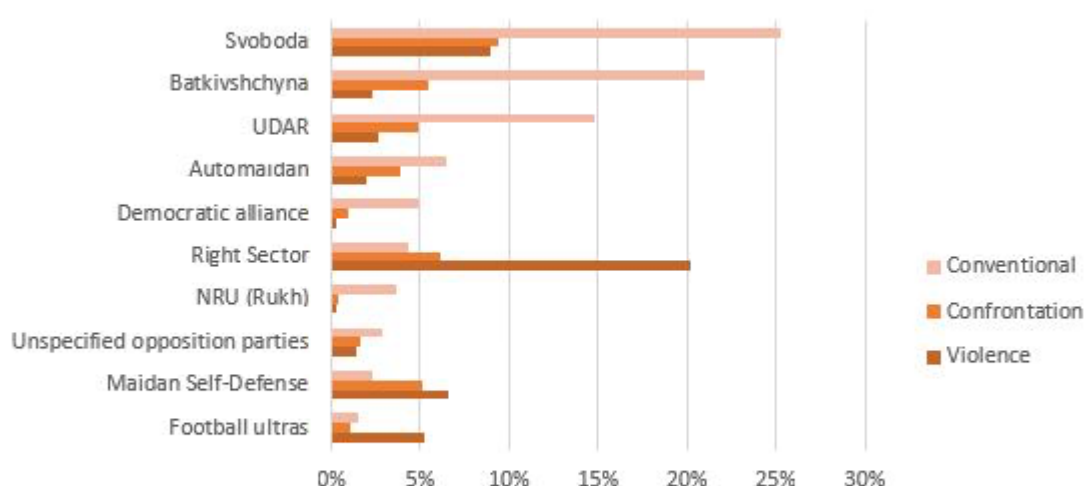
Neuspeli pokušaji protesta sprečeni od strane policije jesu kodirani, dok protestne aktivnosti, koje su demonstranti otkazali po nalogu suda, nisu uključene u bazu podataka. Višednevni neprekidni događaj, poput štrajka ili okupacije trga, smatran je jednim događajem bez obzira na period trajanja. Međutim, ako su protesti trajali više dana ali isprekidano, na primer ako su se ljudi svake večeri okupljali na protestima na Majdanu, onda je svaki skup kodiran kao poseban događaj.

Dakle, ko su bile najaktivnije grupe u protestima na Majdanu? Učesnici mnogih protestnih događaja navedeni su samo u generičkom obliku, na primer, „građani“, „majdanovci“, „demonstranti“, „studenti“ itd. Ali u nekim slučajevima mediji su navodili konkretne političke stranke, nevladine organizacije, neformalne inicijative ili njihove članove kao učesnike protesta. Slika 1. pokazuje koliko su često pomenute određene grupe u protestnim događajima na celoj teritoriji Ukrajine.²[U ukupan broj (100%) se ubrajaju svi konvencionalni,

konfrontacijski ili nasilni protestni događaji na Majdanu, uključujući i one u kojima su grupe pomenute samo generički ili su ostale neidentifikovane. Nasilni protesti su akcije koje izazivaju (ili prete da izazovu) štetu po ljude ili imovinu. Konvencionalni protesti se odnose na opšteprihvaćene oblike protesta koji ne nameću direktan pritisak na mete protesta, a to su piketi, mitinzi, demonstracije, ulični performansi, itd. Konfrontacijski protesti podrazumevaju direktan pritisak („direktnu akciju“) kako bi se postigli ciljevi protesta, a to su blokada puteva, štrajkovi, štrajkovi glađu, ali bez nanošenja direktne štete ljudima ili imovini. Među protestnim događajima na Majdanu konvencionalnih je bilo 2.643, konfrontacijskih 731, a nasilnih 347.] Prilikom analiziranja ovih podataka treba imati u vidu da je u Kijevu registrovano samo 14% svih majdanskih protesta, a da su skoro dve trećine zabeležene u zapadnim i centralnim regionima Ukrajine.

Slika 1. Najčešće spominjane grupe u protestnim događajima na Majdanu

Figure 1. Collective agents most frequently mentioned in Maidan protest events

Source: Ukrainian Protest and Coercion Data

Note: Mentions of affiliated groups, for example, youth organizations of the parties were added to the respective parties figures

Izvor: Podaci o protestima i prinudi u Ukrajini (UPCD)

Napomena: Navodi o pridruženim grupama, npr. omladinski ogranci političkih partija, spojeni su sa podacima o toj partiji

Vidimo da je ekstremno desničarska partija Svoboda bila najaktivniji kolektivni akter u konvencionalnim i konfrontacijskim protestima na Majdanu, a da je Desni sektor bio najaktivniji u nasilnim događajima. Isto tako, protestni događaji u kojima se pominju ekstremno desničarske grupe bili su veći (veći broj učesnika) od onih u kojima se ekstremno desni akteri ne pominju, što ukazuje da krajnja desnica nije bila na periferiji protesta na Majdanu, već u centru događaja.

Kao i svi podaci, ni podaci iz medijskih izvora nisu savršeni. I kod njih je moguće naići na pristrasnost prilikom izbora teme (jer mediji ne izveštavaju baš o svim protestnim događajima), kao i neobjektivnost u opisu događaja (opis može biti pristrasan i nepotpun). Međutim, postoje načini da se takve pojave kontrolišu i drže pod kontrolom, na primer, tako što se uključi veliki broj lokalnih izvora ili se kodiraju izvori samo iz nekih regiona da bi se kontrolisala politička pristrasnost (zbog toga, na primer, mediji sa Krima, koji su neprijateljski raspoloženi prema Majdanu, nisu doprineli većem broju pominjanja učešća „ukrajinskih fašista“ u događajima u zapadnim regionima ili Kijevu). Podaci o majdanskim događajima ukazuju i na veliku doslednost, jer je Svoboda bila najaktivnija ukrajinska stranka na protestima u periodu 2010-2013. U svom drugom radu (Ishchenko 2016b), detaljno razmatram metodologiju prikupljanja podataka i potencijalne neobjektivnosti, i obrazlažem visok stepen verovatnoće da podaci oslikavaju stvarne trendove participacije u protestima na Majdanu.³[Može se konsultovati i [UPCD šifrarnik](#) koji sadrži detaljan opis procedure sakupljanja podataka, definicije, listu medijskih izvora i kriterijume po kojima su izabrani.]

Zašto se ekstremna desnica toliko isticala na Majdanu?

Nedostatak naših podataka je to što se odnose samo na

protestne događaje u užem smislu i ne pokrivaju aktivnosti koje su važne, ali manje vidljive kao što su na primer mobilizacija, koordinacija, mediji, obrazovanje i humanitarne aktivnosti raznih inicijativa tko Majdana. U podacima se, isto tako, ne razlikuju oblici učešća u događajima. Stoga, da bih bolje razumeo uticaj ekstremne desnice i otkrio mehanizme njenog ispoljavanja, bez obzira što su bili u manjini, pozivam se na preko sto detaljnih intervju sa učesnicima majdanskih i antimajdanskih protesta (iz raznih političkih stranaka i nevladinih organizacija, od najviđenijih pristalica, do učesnika koji su do tada bili apolitični), uključujući i policajce iz deset gradova ukrajinskih regiona, sa kojima je naš tim stupio u kontakt od novembra 2016. do aprila 2017. godine.⁴[U okviru istraživačkog projekta „Upoređivanje protestnih akcija na sovjetskim i postsovjetskim prostorima“, koji organizuje Istraživački centar za istočnoevropske studije Univerziteta u Bremenu uz finansijsku podršku Folksvagen fondacije]

Ukratko, ova analiza⁵[Sledi rezime rada predstavljenog na Istraživačkom seminaru Daniliv o savremenoj Ukrajini na Univerzitetu u Otavi u novembru 2017.] pokazuje da je Svoboda zaista odigrala suštinski važnu ulogu u mobilizaciji i koordinaciji Majdana i to nije bilo slučajno. Ova partija je raspolagala specifičnom kombinacijom resursa: ideološki jasno opredeljeni aktivisti, resursi koje ima kao parlamentarna stranka i dominantna pozicija u lokalnoj vlasti zapadnih regiona. Prvo, za razliku od drugih velikih opozicionih partija u Ukrajini (koje su samo obične izborne mašine), Svoboda je imala na hiljade angažovanih militantnih aktivista, organizovanih u mrežu partijskih ćelija širom zemlje. Iako su aktivisti Svobode bili manjina među demonstrantima na Majdanu, ipak ih je imala više nego bilo koja druga opoziciona partija ili koalicija nevladinih organizacija. Bili su redovno i intenzivno uključeni u aktivnosti Kijevskog kampa Majdan, a posebno su pomagali u vreme slabije posećenosti protesta (kao

što je bilo od kraja decembra 2013. do prve polovine januara 2014).

Drugo, od 2012. godine Svoboda raspolaže resursima na koje ima pravo kao parlamentarna stranka. Iako je crowdfunding za kampove na Majdanu bio neviđeno velikih razmera, on je imao svoje uspone i padove. Na primer, tokom perioda slabog odziva, crowdfunding je pokrивao [samo 10% dnevnih troškova kampa u Kijevu](#). Za redovno održavanje kampova bio je apsolutno neophodan stalan priliv novca od glavnih opozicionih partija, koji je najmanje duplo premašivao iznos finansiran crowdfundingom u Kijevu, kako se navodi u izveštajima iz vremena Majdana. Prema rečima Igora Kriveckog – glavnog finansijera Svobode, koji je platio glavnu binu kampa Majdan u Kijevu – tri glavne opozicione stranke dale su [oko šest miliona dolara za podršku kampu u Kijevu, pri čemu je udeo Svobode oko 30%](#). I na kraju, važno je napomenuti da je posle lokalnih izbora 2009-2010. Svoboda imala najjače pozicije u vlasti na lokalnu u zapadnim regionima, odakle je dolazila najveća podrška protestima na Majdanu. Zbog toga je ova partija često bila glavna u koordinacionim strukturama na lokalnu i mogla da izdvoji materijalna i simbolička sredstva iz svojih lokalnih samouprava za podršku osnovne infrastrukture kampova, kao i da obezbedi neophodnu opremu, bine, hranu, grejanje, lekove i organizovan prevoz demonstranata kako bi se pridružili onima u Kijevu.

Možemo zaključiti da je Svoboda izuzetno pomogla u održavanju tromesečnih masovnih protestnih aktivnosti u više regiona, što bi jednostavno bilo nemoguće putem samoorganizovanja i crowdfundinga, a bez partijskih resursa. Isto tako, ni isticanje Desnog sektora u nasilnim događajima na Majdanu nije bilo slučajno. Prema jednoj proceni, brojnost Desnog sektora u Kijevu bio je između 300 i 500, što je naizgled malo u odnosu na ukupan broj od 12.000 aktivista Samoodbrane Majdana, po rečima komandanta Andrii Parubija. Međutim, bilo bi vrlo pogrešno podrazumevati da su sve *sotnije* iz Samoodbrane

podjednako branile kampove na Majdanu ili u jednakoj meri radikalizovale proteste. Prema našim izvorima, u većini gradova, uz izuzetke kao što je Odesa, grupe koje su se istakle u akcijama nasilja/napada i odbrane bile su sledeće (navedene od najčešće do najmanje spominjanih):

- ekstremna desnica (prvenstveno Desni sektor);⁶[Uprkos čestim kritikama na račun vođstva Svobode i Oleha Tjanjiboka lično, zbog njihove neodlučnosti, intervjuisani su uvek pravili razliku između njih (koji su „baš isti“ kao i drugi opozicioni političari) i „običnih“ aktivista Svobode, koji su po njihovom mišljenju mnogo doprineli Majdanu. Aktivisti Svobode su u mnogim gradovima bili u jezgru grupa Samoodbrane i često se pridruživali nasilju Desnog sektora, čak i protiv naređenja svojih partijskih lidera. Lideri Svobode su svoje oklevanje pravdali time što im je učešće u pregovorima sa Janukovičevom vladom i zapadnim političarima donekle vezalo ruke.]
- fudbalski ultrasi, odnosno huligani koji su u Ukrajini obično tesno povezani sa ekstremnom desnicom
- Sovjetski ratni veterani iz Avganistana.⁷[Na samo 19 protestnih događaja na Majdanu prijavljeno je učešće avganistanskih ratnih veterana, tako da oni nisu predstavljani na Slici 1.]

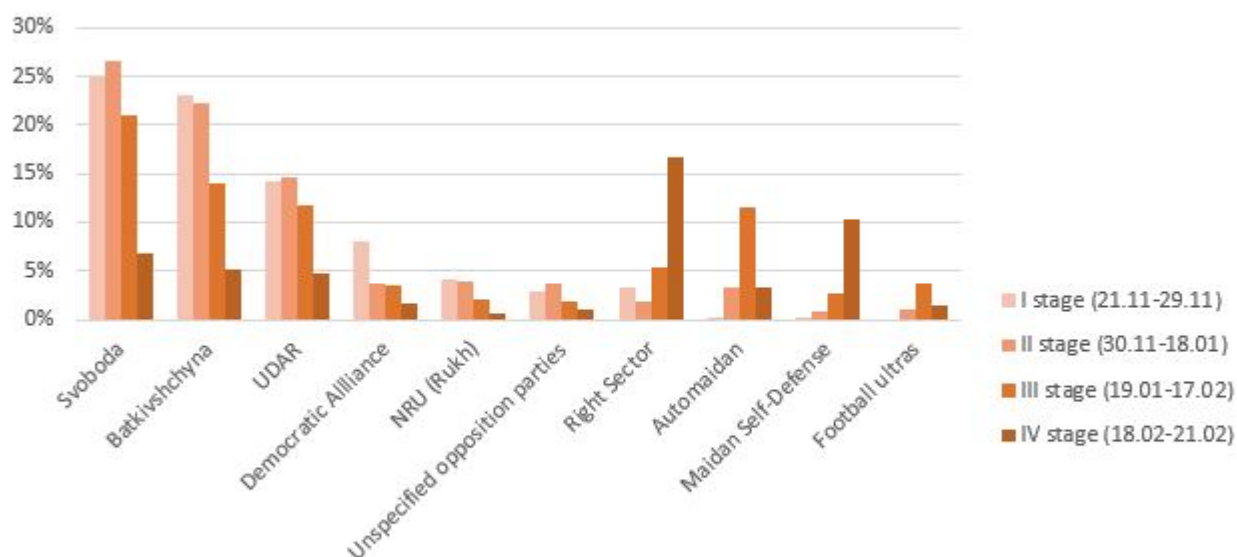
Sve ove grupe su prošle obuku i imaju iskustvo sa nasiljem, za razliku od mnogih pripadnika garde Samoodbrane. Aktivisti ekstremne desnice su redovno trenirali u kampovima za obuku (*vishkoli*), a u poređenju sa drugim političkim ili građanskim grupama imali su, do Majdana, najviše iskustva sa nasilnim konfrontacijama sa policijom.⁸[Obično se ekstremna desnica javlja u 25-30% nasilnih protesta godišnje u periodu 2010.-2013.] Za razliku od drugih „specijalista za nasilje“, kako ih nazivaju u sociologiji nasilja, krajnja desnica je imala i revolucionarnu ideologiju i političke organizacije.

Oni su bili aktivni u izazivanju nasilja, a na nacionalnom nivou su mogli efikasnije da ga koordinišu. Lideri Desnog sektora nikada nisu krili da su svesno iskoristili političku priliku, nastalu masovnom mobilizacijom protiv Janukoviča i eskalacijom represije, kako bi radikalizovali Majdan i forsirali svoju agendu „nacionalne revolucije“.

Zahvaljujući tome što je aktivno učestvovala i značajno doprinela materijalnim resursima i nasilju, ekstremna desnica je bila u prilici da utiče na ideološko oblikovanje protesta i nametne nacionalističke slogane i simbole demonstrantima. Neki lokalni koordinatori Majdana sećaju se kako su političari Svobode bili uvek spremni da govore na mitinzima, dok su ostale političare morali da ubeđuju da izađu na binu. Iako je kritikovalo ove metode, liberalno krilo Majdana je smatralo da se ne može odvojiti od krajnje desnice, čak i shvatajući podele i posledice koje će to izazvati u južnim i istočnim regionima Ukrajine. Tamo je, prema našim izvorima, prisustvo ekstremne desnice ojačalo moral pristalica Majdana, jer su se osećali zaštićenijim od nasilnih napada, ali je u isto vreme uticalo da se skeptična većina distancira.

Slika 2. Najčešće spomenuti kolektivni akteri u različitim fazama Majdana

Figure 2. Most frequently mentioned collective agents during different Maidan stages

Source: Ukrainian Protest and Coercion Data

Note: Mentions of affiliated groups, for example, youth organizations of the parties were added to the respective parties figures

Izvor: Podaci o protestima i prinudi u Ukrajini (UPCD)

Napomena: Navodi o pridruženim grupama, npr. omladinski ogranci političkih partija, spojeni su sa podacima o toj partiji

Ekstremna desnica je obično bila predvodnik u zauzimanju vladinih zgrada u Kijevu (1. decembra 2013.) i u deset zapadnih i centralnih regiona (u januaru 2014). Ne iznenađuje što su u poslednjim danima sukoba sa vladom (18-21. februara 2014) Desni sektor i Svoboda odigrali ključnu ulogu u preuzimanju vlasti u zapadnim regionima, na lokalnom nivou, čak i pre nego što je Janukovič pobjegao iz Kijeva. Slika 2. pokazuje koliko je Desni sektor bio aktivan u poslednjoj najnasilnijoj fazi Majdana (18-21. februara 2014), dok je aktivnost drugih grupa drastično opala.

„Noć besa“ se u nekim regionalnim centrima, kao što je Lavov, desila spontanom delovanjem slabo koordinisanih grupa ekstremne desnice i Samoodbrane Majdana. U drugim gradovima, kao na primer u Rivni, došlo je do koordinisanog preuzimanja

simboličkih centara moći, ali i oružja koje je bilo potrebno za otpor u Kijevu. Već 19. februara Narodno veće (*Narodna rada*) u Lavovu, koje je ujedinilo opozicione stranke i aktiviste, objavilo je da preuzima svu vlast, a lokalne savete (u kojima dominira Svoboda) i njihove izvršne komitete proglasilo je jedinim legitimnim organima u regionu. Iznenaduje što ovi događaji u zapadnoj Ukrajini, koji su presudni za uspeh Majdana, nisu dovoljno proučavani. Naime, upravo oni su stvorili stanje „višestrukog suvereniteta“ (kako to naziva Čarls Tili, čuveni sociolog politike sporenja), koje može da se reši ili u korist demonstiranja ili u korist vlade koja bi uspešno ugušila proteste, ili da dovede do cepanja zemlje. Ovo je doprinelo tome da policija i vojska prebegnu na suprotnu stranu i ostave Janukoviča, nemoćnog da uguši Majdan i zaštititi sebe u Kijevu.

Nekoliko nedelja, koliko je trajao proces tranzicije vlasti, Desni sektor je, sa ostalim akterima radikalne desnice i gardom Majdana, pomagao u održavanju javnog reda. Jedan od aktivista Ukrajinskih patriota, u gradu Ivano-Frankivsk, rekao je da njihovo patroliranje ulicama nije prestalo, već je samo institucionalizovano kada je desničarski bataljon „Azov“ spojen sa istoimenim ekstremno desničarskim pukom Nacionalne garde. Dakle, koreni Nacionalne milicije su u slabljenju državnih struktura, neznanju i tolerisanju ekstremne desnice tokom i nakon Majdana.

Vratimo se sada onom poznatom liberalskom argumentu koji kaže da su stranke ekstremne desnice loše prošle na izborima 2014. godine. Ono što iznenaduje jeste da se ovaj argument nikada nije koristio kao pokazatelj „irelevantnosti“ ukrajinskih liberala, iako se zna da su Demokratski savez ili narodna moć (*Sila Liudei*) – jedine partije koje su manje-više poznate po istinskoj posvećenosti različitim verzijama liberalne ideologije – takođe dobile zanemarljivu podršku. Za razliku od njih, najveće oligarhijske izborne mašine oportunistički preotimaju i retoriku liberala i retoriku nacionalista, i

nadmašuju ih zahvaljujući mnogo jačim finansijskim i medijskim resursima. Analiza ekstremne desnice u majdanskim protestima ukazuje na važnost ideologije u vanparlamentarnoj politici i na ključnu ulogu ekstremnih manjinskih grupa, koje raspolažu specifičnim aktivističkim, organizacionim, ideološkim i nasilnim resursima što im omogućava da na ulici nadmaše i oligarhijske partije i razne koalicije liberalnih NVO.

Bibliografija

1. Ishchenko, Volodymyr. 2011. 'Fighting Fences vs Fighting Monuments: Politics of Memory and Protest Mobilization in Ukraine'. *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe* 19 (1–2): 369–95. <https://doi.org/10.1080/0965156X.2011.611680>.
2. 2016a. 'The Ukrainian Left during and after the Maidan Protests'. https://www.academia.edu/20445056/The_Ukrainian_Left_during_and_after_the_Maidan_Protests.
3. 2016b. 'Far Right Participation in the Ukrainian Maidan Protests: An Attempt of Systematic Estimation'. *European Politics and Society* 17 (4): 453–72. <https://doi.org/10.1080/23745118.2016.1154646>.
4. 2018. 'The Ukrainian New Left and Student Protests: A Thorny Way to Hegemony'. In *Radical Left Movements in Europe*, edited by Magnus Wennerhag, Christian Fröhlich, and Grzegorz Piotrowski, 211–29. Routledge.
5. Kudelia, Serhiy. forthcoming. 'When Numbers Are Not Enough: The Strategic Use of Violence in Ukraine's 2014 Revolution'. *Comparative Politics*.
6. Onuch, Olga. 2015. 'EuroMaidan Protests in Ukraine: Social Media Versus Social Networks'. *Problems of Post-Communism* 62 (4): 217–35. <https://doi.org/10.1080/10758216.2015.1037676>.
7. Toal, Gerard. 2017. *Near Abroad: Putin, the West and the Contest over Ukraine and the Caucasus*. Oxford, New York: Oxford University Press.

8. Way, Lucan. 2015. Pluralism by Default: Weak Autocrats and the Rise of Competitive Politics. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Autor	Volodymyr Ishchenko , Docent na Odeljenju za sociologiju Kijevskog politehničkog instituta; Objavljeno 16. aprila 2018.
Naslov	Denial of the Obvious: Far Right in Maidan Protests and Their Danger Today
Prevod	Uredništvo Društvenog pregleda
Lektura	Uredništvo Društvenog pregleda
Izdavač	Klasna solidarnost
Godina	2022.

DODATAK:

Lokacije na kojima su održani intervjui

Gradovi/Kategorije	Slučajevi
Vinica ukupno	3
Majdan	2
Policija	1
Dnjepropetrovsk ukupno	14
Antimajdan	6
Majdan	8
Doneck (intervjuisani u Kijevu) ukupno	2
Majdan	2
Ivano-Frankivsk ukupno	9
Majdan	8
Policija	1
Kijev ukupno	13
Majdan	13
Krivoj Rog ukupno	2

Majdan	2
Lugansk (intervjuisani u Kievu) ukupno	2
Majdan	2
Lavov ukupno	8
Majdan	8
Odesa ukupno	13
Antimajdan	2
Majdan	11
Rivne ukupno	11
Majdan	9
Policija	2
Ternopil ukupno	9
Majdan	8
Policija	1
Harkov ukupno	16
Antimajdan	3
Mamdan	9
Policija	3
Crveni krst	1
Ukupno	102